

Yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 15 vuotta

[Koivisto Kaisa](#), [Rautakoski Pentti](#)

24.6.2013 :: [Terveys ja hyvinvointi](#)

Oulun seudun ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö ja Kempeleen kunnan peruskoulut ovat tehneet 15 vuotta yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Vuosina 1993-1999 yhteistyö sisälsi erilaisia opiskelijoiden järjestämiä tapahtumia, opinnäytetöitä ja monialaisen koulu-yhteistyön idean levittämistä konferensseissa. Yhteistyö jatkui vuonna 2005, jolloin siinä on painottunut yhteistyö lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi ja siihen liittyvien opinnäytetöiden tekeminen.

Mistä kaikki lähti?

Kempele-projekti (Terve koulu) alkoi syksyllä vuonna 1993 Oulun seudun ammattikorkeakoulun (Oamk), Oulun terveydenhuolto-oppilaitoksen ja Kempeleen kunnan Santamäen ala-asteen, Ylikylän koulun sekä Ketolanperän koulun välisenä yhteistyönä. Vuonna 2004 siihen liittyi mukaan myös Kempeleen kunnan Kirkonkylän koulu. Kempele-projektin tavoitteena oli, että sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijat suorittavat opintojaan ja tekevät opinnäytetöitään kouluilla kohteena lasten ja nuorten hyvinvointi ja hyvinvoinnin edistäminen.

Kempeleen kunnan koulujen kanssa tehty monialainen yhteistyö oli tärkeää jo vuonna 1993. Tällöin Suomessa oli lama ja työttömyys lisääntyi. Tällöin myös karsittiin lasten, nuorten ja lapsiperheiden sosiaali- ja terveystieteiden palveluita. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat olivat ja ovat edelleen

varsin yleisiä. Lasten osalta pääosin kyse on oppimisvaikeuksista, ahdistuneisuudesta, levottomuudesta ja käyttäytymishäiriöistä tai masennuksesta. Nuorten kohdalla on kyse masennuksesta ja ahdistuneisuudesta sekä samalla eriasteisista päihdeongelmista että syömishäiriöistä. Noin joka viides lapsi on psyykkisen avun tai tuen tarpeessa ja Suomessa 10 % lapsista kärsii sellaisista ajankohtaisista mielenterveysongelmista, jotka haittaavat lasten toimintakykyä. Suomalaiset pitkittäistutkimukset osoittavat, että lapsuuden ongelmien ja aikuisuuden mielenterveyshäiriöiden välillä on todettu olevan voimakasta yhteyttä. Esimerkiksi kahdeksanvuotiaana havaittu lapsen depressiivisyys ennakoii nuoruusiän itsetuhoisuutta. [\[1\] \(#cite-text-0-0\)](#) [\[2\] \(#cite-text-0-1\)](#) [\[3\] \(#cite-text-0-2\)](#) [\[4\] \(#cite-text-0-3\)](#)

Kempeleen kunnan koulutoimen toiminta-ajatuksena oli vuonna 1993 rohkaiseva ja turvallinen kouluuyhteisö, jossa annetaan yksilöille mahdollisuuksia. Koulussa tuotetaan perustaa terveelle itsetunnolle, joka mahdollistaa omien ratkaisujen tekemisen elämässä.

Kempele-projektin toimintaa ja tuloksia vuosilta 1993–2012

Oamkin ja Kempeleen koulujen kanssa tapahtuneessa yhteistyössä toteutettiin monenlaista toimintaa. Yhteistoiminnan edistämiseksi järjestettiin tapaamisia ja osallistavia suunnittelu- ja arviointitilanteita sekä Kempeleen kouluilla että Sosiaali- ja terveysalan yksikössä. Näiden tapaamisten aikana laadittiin hyvinvoinnin teemat, joihin kouluilla haluttiin kiinnittää huomiota. Teemat olivat ihmisen kasvu ja kehitys, elintoiminnot, terveys, terveyden uhat, turvallisuus, mielenterveys, sosiaalisuus ja erilaisuus. Näitä teemoja tehtiin näkyväksi toimintapäivinä, joita terveysalan opiskelijat järjestivät kouluissa. Toimintapäivät sisälsivät tietoa ja harjoittelua hyvinvoinnista ja terveydestä, kuten ensiavusta, itsetunnosta, luovuudesta, haavan hoidosta ja ravitsemuksesta.

Tavoitteena oli, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat oppivat hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä kouluuyhteisöissä. Kouluuyhteisöt ovat tärkeitä lasten ja nuorten kehitysyhteisöjä. Opinnäytetöiden tuloksia oli tavoitteena hyödyntää kouluuyhteisön hyvinvointia ja terveyttä kehitettäessä.

Projektissa on toteutettu hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tapahtumia ja osallistuttu vanhempainiltoihin. Lisäksi projektin aikana tehtiin 20 [opinnäytetyötä \(#liite1\)](#), joissa tietoa tuotettiin lasten ja nuorten sekä vanhempien että opettajien näkökulmasta. Kempele projektin yhteistyön tavoitteena oli, että lapsi ja nuori oppii terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita yhdessä vanhempien, opettajien ja muiden toimijoiden kanssa.

Vuonna 1995 järjestettiin Kuusamossa isompi seminaari, jossa hoitoalan opiskelijat (20) yhdessä Kempeleen kunnan projektiin osallistuneiden opettajien (4) ja Oamkin projektiin osallistuneiden opettajien (4) kanssa suunnittelivat opinnäytetöitä, aineiston keruuta, tutkimukseen osallistuvia ja heidän valintaansa ja aineiston analysointia sekä muuta yhteistä toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi. Opiskelijat tuottivat 12 opinnäytetyötä projektin käyttöön. Opinnäytetöissä tietoa tuotettiin ja kuvattiin lasten, nuorten, vanhempien ja opettajien näkökulmasta. Opiskelijat esittivät opinnäytetyönsä tuloksia Kempeleen koulujen vanhempainilloissa. Opinnäytetöissä tuotettua tietoa hyödynnettiin kouluuyhteisön hyvinvoinnin edistämisen toimintoja kehitettäessä.

Kempele projektin aikana osallistuttiin myös kahteen kansainväliseen konferenssiin. Promoting Well Being and Holistic Care oli Oulussa vuonna 1996 ja All Together Better Health oli Lontoossa vuonna 1997. Näissä konferensseissa pidettiin esitys yhteistyöstä ja lasten terveen itsetunnon tukemisesta kouluuyhteisössä. [\[5\] \(#cite-text-0-4\)](#) [\[6\] \(#cite-text-0-5\)](#) Mielenterveystyön erikoistumisopiskelijat olivat mukana Lontoossa pidetyssä konferenssissa posterillä esityksellään, jossa kuvattiin lapsen ja

nuoren mielenterveyttä eri kehitysvaiheiden näkökulmasta tarkasteltuna. Kempele projektin loppuseminaari pidettiin Kempeleen kunnan päättäjille kunnan viraston tiloissa vuonna 1999, jolloin myös kaikki valmiit opinnäytetyöt luovutettiin koulujen käyttöön.

Lisäksi projektissa mukana olleet kaksi opettajaa ovat osallistuneet Sairaanhoidajaliiton järjestämille sairaanhoitajapäiville vuonna 2009 [7] (#cite-text-0-6). Mielenterveystyön erikoistumisopiskelijat tekivät lasten itsetuntoon liittyvän lehden, ”Terve koulu” -lehden. Lehti sisälsi projektin kuvauksen, tuloksia kyselystä peruskoulun opettajille lapsen ja nuoren itsetunnosta sekä sen tukemisesta että asiantuntijoiden kirjoituksia. Lisäksi kouluysteistyöstä on ollut suullinen esitys Pohjois-Suomen hyvinvointi- ja terveystyöpäivillä vuonna 2011. Näiden konferenssi- ja seminaariesitysten sekä ”Terve koulu” -lehden kirjoitusten tarkoituksena ja tavoitteina olivat levittää ja laajentaa tietoa tästä monialaisesta hyvinvoinnin edistämisestä kouluysteistyössä.

Tulevaisuuden haasteet

Suomalaisten hyvinvointi ja terveys ovat parantuneet, mutta sosioekonomisten ryhmien väliset erot ovat kasvaneet lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksilla. Eroja on somaattisessa ja psyykkisessä sairastavuudessa sekä terveystottumuksissa. Huono-osaisuus, työttömyys, pienituloisuus, yksinäisyys ja heikko terveys nivoutuvat usein yhteen. Köyhyyden lisääntyminen, pitkäaikaistyöttömyyden kääntyminen uudelleen kasvuun ja epätyypillisten työsuhteiden yleistyminen ovat lisänneet monien ihmisten elämän epävarmuutta ja syrjäytymisen uhkaa. Syrjäytymisen riski on suurin niillä henkilöillä, joilla on pitkäaikaisesti toimintakykyä alentavia sairauksia, päihdeongelmia ja matala toimeentulotaso. Hyvinvointia ja terveyttä heikentävät elämäntavat ja ongelmat siirtyvät perheissä seuraavalle sukupolvelle. [8] (#cite-text-0-7)

Lapsen turvattomuus, käyttäytymishäiriöt ja oppimisvaikeudet näkyvät päivähoidossa ja koulumaailmassa. Lastensuojelun avo- ja sijaishuollon tarve on kasvanut. Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvalla väkivallalla on kauaskantoisia vaikutuksia niin ihmisen terveyteen kuin toimintakykyynkin. Mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat yleisiä, ja niiden aiheuttamat suorat ja epäsuorat sosiaaliset ja taloudelliset kustannukset ovat mittavia.

Suurena haasteena on edelleen lasten, nuorten ja aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden pirstaleisuus, peruspalvelujen riittämättömyys ja erityispalveluiden irrallisuus peruspalveluista. Tästä johtuen lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on tärkeää. Hyvinvoinnin edistämisen toimet tulee aloittaa riittävän ajoissa ja palveluita pitää kehittää. Tänä päivänä [Lasten Kaste -ohjelmassa](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste) (http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste) on tavoitteena kehittää ja uudistaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kokonaisuutena, tiiviissä yhteistyössä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kesken. Tavoitteena on, että erityispalvelujen osaaminen tuodaan peruspalvelujen tueksi lasten ja nuorten arkiympäristöön kotiin, kouluun ja päivähoidon. Keskeistä on, että vähentää eriarvoisuutta ja estää lasten ja nuorten syrjäytymistä, vahvistaa hyvinvointia edistävää ja ongelmia ehkäisevää toimintaa, vahvistaa ehkäisevää lastensuojelua.

Lasten Kaste 2012–2015 -ohjelmassa vahvistetaan peruspalvelujen terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa sekä varhaisen tuen osaamista. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kehitetään asiakaslähtöisesti edellisellä ohjelmakaudella luotujen hyvien käytäntöjen mukaisesti. Ohjelman painopisteenä on hyvinvointia edistävien ja ongelmia ehkäisevien toimintamallien, toimintatapojen, prosessien ja rakenteiden valtakunnallinen levittäminen ja juurruttaminen. Tavoitteena on myös ottaa käyttöön toimintamalleja, jotka tukevat perheitä ja vanhemmuutta ja jotka tukevat lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. [9] (#cite-text-0-8) [8] (#cite-text-0-7)

Oamkin Sosiaali- ja terveysalan yksikön ja Kempeleen kuntien koulujen pitkä yhteistyö on ollut

pitkälle yhteistyöstä kiinnostuneiden opettajien ylläpitämää, johon opiskelijat ovat liittyneet tekemään heidän opintojaksojaan ja opinnäytetöitään. Tässä yhteistyössä on luotu perustaa, josta voidaan jatkaa Lasten Kaste -ohjelman mukaisiin tavoitteisiin ja koulu yhteisön hyvinvoinnin palvelumuotoiluun.

0 **Kempele-projektissa tehdyt opinnäytetyöt**

- Ahonen, K. & Rytty, K. 2008. [14-15 vuotiaiden nuorten kokemuksia voimavaroista: Haastattelututkimus Kempeleen yläasteen yhdeksäsluokkalaisten](#)
- Ammuset, M., Hirsniemi, T., Isola, R. & Isola, T. 2005. [Kempeleen kuudes- ja seitsemäsluokkalaisten kokemuksia itsestä, perheestä, ystävästä ja koulusta](#)
- Haapalainen, T. & Heikkilä, K. 1996. [Suihkuun, mars, mars: Kempeleläisten 2.- ja 3. luokkalaisten kuvauksia henkilökohtaisista hygieniatottumuksistaan](#)
- Henell, H. 1996. [Koululiikunnan mielekkyys ja oppilaiden minäkäsitys Santamäki-Vihiluodon 5.-6. luokkalaisten kokemana](#)
- Huhtala, K-M. 1996 [Lyökö se sydän?: kuudesluokkalaisten käsityksiä omista ensiaputiedoistaan ja -taidoistaan](#)
- Hyvönen, M. & Lohela, H. 2010. [Nuoren aggressio koulu yhteisössä opettajien kuvaamana](#)
- Isopoussu, H. & Kivikangas, J. Valmistuu keväällä 2013. Arjen valokuvia ja voimavarat. Nuorten itsensä tuottamina
- Karppinen, H. & Välikangas, S. 2012. [Mielenterveyttä tukeva toiminnallinen ryhmä: ryhmän ohjauksen toimintamalli](#)
- Kempainen, P. & Kallioinen, M. Valmis kevät 2013. Nuoren kokemuksia ravitsemuksesta ja ravitsemukseen liittyvistä ongelmista sekä ratkaisuksista
- Keränen, S. 1996. [Tukea, tasa-arvoa ja turvallisuutta: lapsen itsetuntoa tukevat tekijät koulussa vanhempien kertomana](#)
- Korhonen, M. 1997. [No onhan se ope sanonut, että suihkussa pitää käyä: 5. ja 6. luokkalaisten kokemuksia liikuntatunnin jälkeisestä peseytymistilanteesta](#)
- Keränen, P. & Tarvainen, M. 1996. [Äiti, en tahdo mennä kouluun – Kempeleen ala-asteen neljäsluokkalaisten käsityksiä koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta](#)
- Koivula, K. & Suorsa, K. 1997. Suvaitsetko erilaisuutta? Suvaitsevaisuuden ilmeneminen Kempeleen Kirkonkylän koulun viidesluokkalaisten kokemana lukuvuonna 1996-97
- Kukkonen, H. & Kokko, M. 2012. [Nuorten mielenterveyden edistäminen osallistumisen ja luovien toimintojen näkökulmasta: toiminnallinen päivä Pirilän toimintakeskuksessa](#)

- Kyllönen, M. 1996. Mielenterveydeltään hyvä kouluympäristö Kempeleen ala-asteen oppilaiden ja opettajien kuvaamana
- Ojala, P. & Romppanen, S. 2010. [Positiivinen mielenterveys koulu yhteisössä peruskoululaisten kuvaamana: ”Ope sanoo, ettei tarvi jännittää, kun tekee parhaansa.”](#)
- Räihä, O., Tervonen, J. & Ukkola, T. 1996. [Liikunta – askelpuu elämään: Kempeleen ala-asteen 5–6 luokkalaisten kokemuksia liikunnasta ja fyysisten ominaisuuksien mittaaminen](#)
- Similä, H. & Tihinen, K. 1996. [Kyllä mä voisin alkaa vammasta: kahden ala-asteen 2. ja 6. normaaliluokan oppilaiden käsityksiä kehitysvammaisuudesta ja suhtautuminen kehitysvammaisiin](#)
- Sinkkonen, A. & Vähäkuopus, T. 1996. [Aikuismaista, rohkeaa ja kovan näköistä: 5. ja 6. luokkalaisten kokemuksia ja käsityksiä tupakasta ja alkoholista](#)
- Turunen, O. & Törmänen, H. 1996. Se tuntuu, kuin maailmassa ei olisi ketään muuta kuin minä. 9-12-vuotiaiden lasten yksinäisyys

Lähteet

1. [^]Fryers, T. 2007. Children at Risk. Childhood Determinants of Adult Psychiatric Disorder. STAKES. Research Report 167. Helsinki.
2. [^]Hautamäki A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria - teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 146-171.
3. [^]Lönnqvist, J. 2005. Tee hyvä sijoitus: Anna aikaa lapselle! Pääkirjoitus. Kansanterveyslehti 9. Hakupäivä 7.6.2011.
<http://demo.seco.tkk.fi/tervesuomi/item/ktl:9602>
4. [^]Sinkkonen, J. 2001. Kiintymyssuhteen yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino Oy, 146-171.
5. [^]Koivisto K. & Rautakoski P. 1996. Cooperation between Oulu Institute of Health Sciences in Oulu Polytechnic and Santamäki-Vihiluoto school in Kempele Municipality. Teoksessa I. Määränen (toim.) The Second Conference in Promoting Well-Being and Holistic Care through Multidisciplinary Education. 20-22-August 1996. Oulun terveydenhuolto-oppilaitoksen julkaisuja A, tutkimuksia 4.
6. [^]Koivisto K. & Rautakoski P. 1997. Cooperation between Oulu Institute and Health Sciences in Oulu Polytechnic and Santamäki-Vihiluoto School in Kempele Municipality concerning Health self-esteem of the child and health promotion in the school environment. International Conference In All Together Better Health, 16-19 July 1997, Church House, Westminster, London.
7. [^]Koivisto K. & Rautakoski P. 2009. Mielenterveyden edistäminen koulu yhteisössä. Teoksessa S. Lehtomäki & N. Hahtela (toim.) Kohtaamisia ajassa. Sairaanhoidajaliitto ry. Helsinki: Edita Prima Oy, Helsinki.
8. [^][ab](#)-KASTE 2012–2015. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen

kehittämisohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tampere: Juvenes Print –Tampereen Yliopistopaino Oy.

9. [Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., & Pelkonen, M. \(toim.\) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen - Lasten Kaste -kehittämyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos \(THL\), Helsinki.](#)